

ЗАВДАННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Досліджено завдання у сфері протидії злочинності Збройних Сил України. Наголошено на актуальності обраної тематики, що обумовлено сучасними процесами проведення Операції Об'єднаних Сил на Сході України та реформуванням Збройних Сил України. Проаналізовано значну кількість нормативно-правових актів щодо завдань Збройних Сил України у сфері протидії злочинності. Наголошено, що під завданнями ЗСУ у сфері протидії злочинності слід розуміти закріплену на нормативно-правовому рівні сукупність дій, що реалізуються ЗСУ для досягнення конкретно визначеної мети – протидії злочинності. Завдання Збройних Сил України у сфері протидії злочинності запропоновано згрупувати так: 1) протидія тероризму; 2) протидія злочинам проти основ національної безпеки; 3) протидія злочинам проти громадської безпеки; 4) протидія злочинам проти миру та безпеки людства; 5) протидія злочинам, що можуть вчинятися у морській зоні та у повітряному просторі.

Ключові слова: завдання, протидія злочинності, Збройні Сили України, Операції Об'єднаних Сил, реформи, національна безпека.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку держави та суспільства характеризується кардинальними змінами майже в усіх сферах суспільного життя, що зумовлено зміною геополітичних процесів. На тлі проведення Операції Об'єднаних Сил (далі – ООС) на Сході України виникають все нові загрози національній безпеці та територіальній цілісності, що за своїми наслідками можуть сягати і міжнародного характеру. Серед таких загроз можна навести такі: тероризм, використання зброї масового ураження, транснаціональна організована злочинність, нелегальна міграція, піратство та інші. Саме тому з метою забезпечення національної безпеки держави, протидії злочинності актуальності набирають питання вдосконалення діяльності спеціалізованих органів, які покликані здійснювати боротьбу зі злочинністю та забезпечувати стабільність і правопорядок.

У даному контексті важливу роль відіграє такий елемент адміністративно-правового статусу Збройних Сил України як завдання, що в кінцевому підсумку і визначають місце Збройних Сил України у системі суб'єктів протидії злочинності, а також вказують на особливості даного органу Сектора безпеки і оборони серед інших правоохоронних органів.

Враховуючи вищевикладене, зазначимо, що в сучасних реаліях проведення ООС на Сході України зростає роль Збройних Сил України (далі – ЗСУ) як одного із суб'єктів у системі протидії злочинності. Тому в рамках даної статті нами буде визначено та досліджено сутність та особливості завдань Збройних Сил України у сфері протидії злочинності.

Мета – визначити і дослідити завдання, що покладені на Збройні Сили України у сфері протидії злочинності.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. На сьогодні є досить значна кількість наукових праць, у яких висвітлено тематику Збройних Сил України. Проте слід зазначити, що вказані наукові дослідження розкривають лише окремі складові їх діяльності. Так, Г.І. Балок розглядає правове регулювання забезпечення екологічної безпеки в діяльності Збройних Сил України. І. Коропатник розглядає особливості принципів взаємодії Збройних Сил України та інститутів громадянського суспільства. У наукових працях Ю. Турченко досліджено питання реформування Збройних Сил України. Але, незважаючи на існуючі сьогодні наукові напрацювання, на жаль, не повною мірою висвітлено питання визначення завдань Збройних Сил України у сфері протидії злочинності, що наразі потребує свого законодавчого вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Події Революції Гідності 2014 року показали неефективну правоохоронну систему та сектор оборони, що мало в подальшому своїм нас-

лідком неспроможність захистити територіальну цілісність нашої держави. Інтенсивна російська пропаганда, відсутність дієвих механізмів популяризації діяльності правоохоронних органів у цілому та Збройних Сил України зокрема стали своєрідним підґрунтям недовіри з боку населення та інститутів громадянського суспільства, що в кінцевому підсумку сприяло просуванню незаконних російських формувань та підрозділів збройних сил Російської Федерації.

Події, що розгортаються сьогодні в Україні, є продовженням розпочатої Російською Федерацією сценарію по незаконному захопленню території України. З метою недопущення гуманітарної катастрофи у районі проведення Операції Об'єднаних Сил виникає необхідність перегляду закріплених у чинному законодавстві завдань із протидії злочинності Збройними Силами України.

В даному випадку дослідження слід розпочати із визначення сутності ключової категорії «завдання». Так, за семантичним значенням категорія «завдання»: 1) наперед визначений, запланований для виконання роботи, справа тощо; 2) настанова, розпорядження виконати певне доручення; 3) мета, до якої прагнуть; 4) те, що хочуть здійснити [2, с. 378]. Представники науки адміністративного права розглядають категорію «завдання» крізь призму свого предмета дослідження. Зокрема, завдання визначають у загальному вигляді як цілі, досягнення яких бажано до визначеного моменту часу у межах періоду, на який розраховано управлінське рішення [9, с. 63]. Але слід відразу наголосити, що, на наш погляд, визначення категорії «завдання» як цілі не є доцільним, оскільки мета та завдання є досить різними поняттями. Як слушно з цього приводу вказано у науковій літературі, завдання – це кожен зі способів і дій, необхідних для досягнення поставленої мети. Завдання можна вважати етапами у просуванні для необхідного результату, оскільки їх виконання або рішення саме до нього і приводить [3, с. 19]. Також у даному контексті ми приєднуємося до позиції В.Б. Авер'янова, який вказує, що цілі та завдання можна розглядати як уявлення про напрями й очікувані результати управлінської діяльності – в цілях відтворюються більш тривалі та значущі, ніж у завданнях, показники [1, с. 260]. Тобто можна зробити висновок, що завдання – це спосіб досягнення мети.

Таким чином, завдання Збройних Сил України у сфері протидії злочинності можна визначити як закріплені в нормах адміністративного права напрями діяльності, що спрямовані на досягнення певної мети, в даному випадку – протидії злочинності.

Слід наголосити, що завдання Збройних Сил України у сфері протидії злочинності розміщено у різних нормативно-правових актах різної юридичної сили, що на сьогодні потребують своєї систематизації на законодавчому рівні.

Відповідно до Закону України «Про Збройні Сили України», ЗСУ – це військове формування, на яке відповідно до Конституції України [4] покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності [6]. Відповідно до зазначеного нормативно-правового акта, ЗСУ забезпечують стримування збройної агресії проти України та відсіч їй, охорону повітряного простору держави та підводного простору у межах територіального моря України у випадках, визначених законом, беруть участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом [6].

З'єднання, військові частини і підрозділи Збройних Сил України відповідно до закону можуть залучатися до здійснення заходів правового режиму воєнного і надзвичайного стану, організації та підтримання дій руху опору, проведення військових інформаційно-психологічних операцій, боротьби з тероризмом і піратством, заходів щодо здійснення захисту життя, здоров'я громадян та об'єктів (майна) державної власності за межами України, забезпечення їх безпеки та евакуації (повернення), посилення охорони державного кордону, захисту суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні та на континентальному шельфі та їх правового оформлення, забезпечення безпеки національного морського судноплавства України у відкритому морі чи в будь-якому місці поза межами юрисдикції будь-якої держави, заходів щодо запобігання розповсюдженню зброї масового ураження, протидії незаконним перевезенням зброї і наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів у відкритому морі, ліквідації надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, надання військової допомоги іншим державам, а також брати участь у міжнародному військовому співробітництві, міжнародних антитерористичних, антипіратських та інших міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки на підставі міжнародних договорів України та в порядку і на умовах, визначених законодавством України [6].

Органи військового управління розвідки та військові частини розвідки Збройних

Сил України, Сили спеціальних операцій Збройних Сил України відповідно до закону можуть залучатися до заходів добування розвідувальної інформації з метою підготовки держави до оборони, підготовки та проведення спеціальних операцій та/або спеціальних дій, забезпечення готовності Збройних Сил України до оборони держави. Сили спеціальних операцій Збройних Сил України здійснюють спеціальну розвідку [6].

Органи військового управління забезпечують неухильне додержання вимог Конституції України стосовно того, що Збройні Сили України не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів державної влади чи перешкоджання їх діяльності [6].

У свою чергу, відповідно до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 року № 638-IV, Міністерство оборони України, органи військового управління, з'єднання, військові частини і підрозділи Збройних Сил України забезпечують захист від терористичних посягань об'єктів та майна Збройних Сил України, зброї масового ураження, ракетної і стрілецької зброї, боєприпасів, вибухових та отруйних речовин, що перебувають у військових частинах або зберігаються у визначених місцях; організовують підготовку та застосування сил і засобів Сухопутних військ, Повітряних Сил, Військово-Морських Сил і Сил спеціальних операцій Збройних Сил України в разі вчинення терористичного акту у повітряному просторі, у територіальних водах України; беруть участь у проведенні антитерористичних операцій на військових об'єктах та в разі виникнення терористичних загроз безпеці держави з-за меж України; в разі залучення до проведення антитерористичної операції – забезпечують із застосуванням наявних сил та засобів виконання завдань щодо припинення діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій; беруть участь у затриманні осіб, а у випадках, коли їх дії реально загрожують життю та здоров'ю заручників, учасників антитерористичної операції або інших осіб – їх знешкоджують [5].

Відповідно до Закону України «Про оборону України» від 6 грудня 1991 року № 1932-ХІІ, Генеральний штаб Збройних Сил України:

1) прогнозує тенденції розвитку форм і способів воєнних дій та засобів збройної боротьби, бере участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері оборони, стратегії воєнної безпеки, обґрунтовує напрями розвитку Збройних Сил України;

2) здійснює стратегічне планування застосування Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, та правоохоронних органів для оборони держави;

3) визначає потреби в особовому складі, озброєнні, військовій техніці, матеріально-технічних, енергетичних, фінансових, інформаційних ресурсах, продовольстві, земельних і водних ділянках, комунікаціях, фондах та майні, необхідних для належного виконання завдань Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями, контролює повноту і якість їх отримання;

4) здійснює керівництво у сфері оборони та забезпечення громадського порядку в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан у межах, визначених відповідним законом;

5) бере участь у створенні та контролює стан системи управління державою в особливий період;

6) доводить до Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, та правоохоронних органів, а в особливий період – і до міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, рад оборони Автономної Республіки Крим та областей, міст Києва та Севастополя директиви і накази Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України з питань оборони, організовує їх виконання і здійснює контроль за їх реалізацією та інші [7].

Аналіз наведених нормативно-правових актів дав підстави зробити висновок про те, що завдання Збройних Сил України у сфері протидії злочинності були закладені ще у 1991 році, коли були прийняті Закони України «Про Збройні Сили України», «Про оборону України» та уточнені в Конституції України та інших законодавчих документах. Але враховуючи реалії сьогодення: анексію Криму, проведення ОСС, загрози терористичної діяльності та діяльності диверсійних груп – гостро постає питання приведення вітчизняного законодавства до тих процесів, що відбуваються сьогодні в Україні, особливо в контексті здійснення ЗСУ своїх завдань.

Враховуючи обстановку, що склалася, указом Президента України від 6 червня

2016 року № 240-2016 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України» визначено основні проблеми функціонування сил оборони в умовах існуючих та потенційних загроз, зокрема:

- 1) відсутність чіткого розподілу відповідальності за формування та застосування сил оборони, що негативно позначається на здатності керівництва держави здійснювати ефективне управління у сфері оборони;
- 2) відсутність об'єднаного керівництва силами оборони, яке здійснювалося б відповідно до принципів і стандартів, прийнятих державами-членами НАТО;
- 3) надмірність обсягів та неактуальність нормативно-правової бази у сфері оборони;
- 4) наявність корупційних проявів у системі забезпечення військ (сил), що знижує спроможності сил оборони щодо виконання покладених завдань;
- 5) низька ефективність системи оперативного (бойового) управління, зв'язку, розвідки та спостереження;
- 6) неспроможність ефективно реагувати на зростаючу кількість та потужність кібератак та протистояти кіберзлочинності;
- 7) недосконалість процедур оборонного планування, їх недостатня узгодженість з бюджетним процесом, недосконалість механізмів програмного управління оборонними ресурсами;
- 8) невідповідність потужностей виробництва потребам оборонного замовлення, критичне фізичне і моральне зношення основних виробничих фондів;
- 9) недостатні оперативні (бойові, спеціальні) спроможності сил оборони;
- 10) відсутність ефективної об'єднаної системи логістики, яка здатна підтримувати роботу всіх складових сил оборони;
- 11) критично низький рівень оперативних запасів матеріально-технічних засобів;
- 12) відсутність автоматизованої системи управління у сфері матеріально-технічного забезпечення;
- 13) низька ефективність системи медичного забезпечення сил оборони;
- 14) невідповідність існуючої військової інфраструктури експлуатаційним вимогам, необхідність запровадження системи управління інфраструктурними проектами відповідно до євроатлантичних принципів і стандартів;
- 15) проблеми комплектування сил оборони особовим складом у ході часткової мобілізації, необхідність підвищення професійного рівня персоналу сил оборони, потреба у створенні достатнього військового резерву;
- 16) незавершеність переходу на контрактний принцип комплектування з дотриманням прийнятих в НАТО принципів кадрової політики [8Ф].

З урахуванням вищевказаних проблем у сучасній складній геополітичній військовій ситуації, через брак часу і необхідність забезпечення якомога швидшої підготовки ефективної оборони України, необхідно здійснити удосконалення завдань Збройних Сил шляхом внесення необхідних змін до вітчизняного законодавства, впровадження європейських стандартів та принципів у діяльність Збройних Сил України. У зв'язку з чим пропонуємо визначити такі завдання Збройних Сил України у сфері протидії злочинності:

- 1) вжиття заходів боротьби із незаконними силами спеціальних операцій;
- 2) вжиття заходів ліквідації, знешкодження потенційних супротивників;
- 3) підтримання правопорядку в зоні проведення ООС;
- 4) ліквідація наслідків аварій та катастроф, що виникли внаслідок бойових дій;
- 5) забезпечення захисту об'єктів Збройних Сил України від терористичних актів та кібернетичних атак у випадках, передбачених законодавством;
- 6) протидія терористичній діяльності як на суші, так і в повітряному просторі, територіальних водах України;
- 7) протидія піратству;
- 8) захист життя і здоров'я громадян, об'єктів державної власності за межами України, у районах кризових ситуацій;
- 9) надання допомоги центральним органам виконавчої влади, місцевим державним адміністраціям і органам місцевого самоврядування під час надзвичайних ситуацій;
- 10) взаємодія з іншими правоохоронними органами та суб'єктами Сектора безпеки і оборони України у сфері протидії злочинності шляхом проведення спільних заходів, що спрямовані на боротьбу з тероризмом піратством, тощо.

Висновки. Таким чином, аналіз вищевказаних положень надав змогу дійти виснов-

ку стосовно того, що під завданнями ЗСУ у сфері протидії злочинності слід розуміти закріплену на нормативно-правовому рівні сукупність дій, що реалізуються ЗСУ для досягнення конкретно визначеної мети – протидії злочинності. Виконання завдань у сфері протидії злочинності буде сприяти стабільному розвитку суспільних відносин, забезпечення правопорядку та миру, що також буде впливати на подальшу реалізацію діяльності Збройних Сил України у сфері протидії злочинності. При цьому завдання Збройних Сил України у сфері протидії злочинності ми пропонуємо згрупувати таким чином: 1) протидія тероризму; 2) протидія злочинам проти основ національної безпеки; 3) протидія злочинам проти громадської безпеки; 4) протидія злочинам проти миру та безпеки людства; 5) протидія злочинам, що можуть вчинятися у морській зоні та у повітряному просторі.

В умовах сьогодення та проведення Операції Об'єднаних Сил назріла потреба у вдосконаленні завдань Збройних Сил України у сфері протидії злочинності як у мирний час, так і в умовах проведення ООС на Сході України, у зв'язку з чим ми пропонуємо визначити на законодавчому рівні головні завдання ЗСУ у сфері протидії злочинності відповідно до Конституції України та інших нормативно-правових актів. Затвердження розширеного переліку завдань ЗСУ у сфері протидії злочинності буде сприяти ефективному здійсненню функцій та інших повноважень, що покладені на ЗСУ.

Бібліографічні посилання

1. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник у 2-х томах. Ред. Колегія : В.Б. Авер'янов голова. Київ : Вид-во «Юридична думка», 2004. 584 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ-Ірпінь : ВТФ Перун, 2009. 1736 с.
3. Катрич Д.К. Мета і завдання Національної поліції України: теоретико-правовий аспект, *Науковий Вісник Херсонського державного університету*. 2017. Вип. 3. Том. 2. С. 18-21.
4. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 05.05.2019).
5. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 берез. 2003 р. № 638-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15>(дата звернення: 05.05.2019).
6. Про Збройні Сили України : Закон України від 6 груд. 1991 р. № 1934-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12> (дата звернення: 05.05.2019).
7. Про оборону України : Закон України від 6 груд. 1991 р. № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12> (дата звернення: 05.05.2019).
8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України : указ Президента України від 6 черв. 2016 р. № 240-2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/240/2016> (дата звернення: 05.05.2019).
9. Шестак Л.В. Адміністративне право : навчальний посібник. Чернігів : ЧДПЧТТ, 2011. 254 с.

Надійшла до редакції 22.04.2019

SUMMARY

Grinenko Ya. V. Tasks of the Armed Forces of Ukraine in combatting crime. The article is devoted to the study of the tasks of the Armed Forces of Ukraine in the field of combating crime. It was emphasized on the relevance of the chosen topic, where the author determined that in connection with modern threats and in order to ensure the national security of the state, counteraction to the actuality of crime, the issues of improving the activities of specialized bodies, which are intended to combat crime and ensure stability and law and order. The author points out that such a body, which occupies one of the central places, is the Armed Forces of Ukraine.

The article defines the main concepts, namely: the task and the Armed Forces of Ukraine. The author came to the conclusion that the tasks of the Armed Forces of Ukraine in the field of combating crime can be defined as the aims of the activity aimed at achieving a certain goal, in this case - the fight against crime, as enshrined in the norms of administrative law.

At the same time, the author points out that the task of the Armed Forces of Ukraine in the field of combating crime is placed in normative legal acts of various legal force, which at the moment needs its systematization and ordering. The author came to the conclusion that the tasks of the Armed Forces of Ukraine in the field of combating crime were laid in 1991, when the Laws of Ukraine "On the Armed Forces of Ukraine", "On the Defense of Ukraine" were adopted. But considering the realities of today: the threat of terrorist activity and the activities of sabotage groups is sharply the issue of bringing domestic legislation to those processes taking place today in Ukraine, especially in the context of revising the tasks of the Armed Forces of Ukraine in the field of combating crime.

It is concluded that the fulfillment of tasks in the field of combating crime will contribute to the stable development of social relations, the maintenance of law and order and peace, which will also ultimately influence the further implementation of the activity of the Armed Forces of Ukraine in the field of combating crime.

Keywords: *tasks, combatting crime, the Armed Forces of Ukraine, the United States forces, reforms, national security.*